

בי תצא - תוכן ענייני הפרשה

- א. דין הרוצה לקחת שבוית מלחמה לאשה (כ"א, י"ד).
- ב. דיני הירשה והבכורה, דין בן סורר ומורה (כ"א, טו-כ"א).
- ג. הרוגי בית דין - נתלים, ומצות הקבירה בכבוד בו ביום.
- ד. מצות השבת אבדה ועזרה במשא לאיש ולביתו (כ"ב, ד).
- ה. אסור לא ילבש גבר שמלת אשה, ולהפך (כ"ב, ה).
- ו. מצות שלוח הקן ומצות מעקה - הסרת סכנה (כ"ב, ח).
- ז. אסור כלאי הכרם וכלאי זרעים, אסור עבודה בשני מיני בעלי חיים יחד, וכלאי בגדים - שעטנז (כ"ב, ט-ט"א).
- ח. מצות הטלת חוטי ציצית בכנפות הבגד המרבע (כ"ב, י"ב).
- ט. מצות קדושין, ודיני המוציא שם רע על כלתו (כ"ב, י"ג-כ"ב).
- י. דיני זנות באשת איש ופניה.
- יא. צווי לא להעניש האנוס במעשיו (כ"ב, כ"ו-כ"ז).
- יב. אנשים האסורים להתחתן עם קהל ישראל (כ"ב, כ"ט).
- יג. אסור לתעב גר אדומי (קרום) ומצרי (הפרת הטוב) בדור ג'.
- יד. הלכות נקיון וטהרה, בכך השכינה שורה בישראל (כ"ג, י"ט-י).
- טו. אסור הסגרת עבד שברח לארץ ישראל, ואסור הונאתו.
- טז. אסור זנות, ואסור הקרבת חלופי כלב, ואיתנו (כ"ג, י"ח-ט).
- יז. אסור (על הלווה) לתת רבית, ואסור (על המלוה) קבלת רבית מיהודי (כ"ג, כ-כ"א).
- יח. החיוב לקיים נדרים, מוצא שפתיך תשמר-בל תאחר (כ"ג, כ"ב-כ"ד).
- יט. זכויות ואסורי הפועל בעבודתו בשדה ובכרם (כ"ג, כ"ה-כ"ו).
- כ. מצוה שלא יגרש אשתו אלא בגט. ולא יחזיר גרושתו לאחר שנשא לאחר, ומצוה לשמח אשתו בשנה ראשונה.
- כא. האסור לקחת כמשכון - חפץ המשמש להכנת אכל נפש.
- כב. דין גונב נפש (כ"ד, ז).
- כג. אזהרה שלא לתלש סימני צרעת (כ"ד, ח-ט).
- כד. מצוה לזכר מעשה מרים - אסור לשון הרע.
- כה. דיני משכון בהלוואה, ומצות השבתו בעת הצורך (כ"ד, י-י"ג).
- כו. אסור הלנת שכר שכיר (כ"ד, י"ד-ט"ו).
- כז. אסור קבלת עדות קרובים בבית דין, ואסור הטית משפט.
- כח. דיני שכחה בשדה ובכרם - לעניים, וכן פרט ועוללות.
- כט. דיני מלקות, ואסור הכאת יהודי - לא יוסיף (כ"ה, א-ג).
- ל. אסור חסימת שור בדישו (כ"ה, ט-כ"ב).
- לא. דיני יבום וחליצה (כ"ה, ה-י).
- לב. (ספנה במריבה) מצות הצלת הנרדף, ותשלומי בשות.
- לג. אסור עול במסחר - רמאות במשקל ובמדה (כ"ה, י"ג-ט"ז).
- לד. זכירת מעשה עמלק, ומצות מחיתו (כ"ה, י"ז).

דבר העוזר

פרשת כי תצא לעולם חלה בתחלת חדש אלול - חדש הרחמים והסליחות, חדש בו אדם צריך צריך "לעשר" אותו לבורא העולם, ולשנות את דרכיו ולעבד על מדותינו. במלה "כי" התורה רמזה ליהודי כשמגיע שלושים יום של חדש אלול יש לצאת "למלחמה", איזה? זו מלחמת היצר, ורבותינו ז"ל אמרו (קדושין כ"א): לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע.

פותחת פותחת הפרשה (כ"א, י): "כי תצא למלחמה על איבך..." חכמי המוסר דרשו פסוק זה על מלחמת היצר, כי על האדם לצאת במלחמת חרמה כנגד יצרו הרע, וכאשר הקדוש ברוך הוא יבחין ויראה שהאדם נזהר ונלחם ביצרו הרע, הוא יעניק לו סיעתא דשמיא לגבר על היצר ולהפילו שבו תחתיו כפי שהגמרא בקדושין (ל): אומרת ואמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו (ליצר הרע). השונא הראשון במעלה של האדם הנו היצר הרע, ובכדי להצליח בזו המלחמה צריך עזרה מאת הבורא ברוך הוא. וכשם שהקדוש ברוך הוא עוזר ליראי שמו להצליח במלחמות כנגד אויבים ארציים, כך הקדוש ברוך הוא יעזר בעד האדם להצליח במלחמת היצר אם יראה הוא שאכן פנים מעשיו וכוונותיו וחפץ הוא בלב שלם להכניע את יצרו הרע.

והנה, בפרשתנו רצף של מצוות הנוגעות בין אדם לחברו, חזרות ומאירות לנו דרך סלולה בעבודת ה' יתברך, מצוות שאינן מוסדות אלא על עבודת המדות וכפיפת היצר, מצוות לא תעשה המישרות את דרכינו במדות טובות כמו הפרת הטוב למצריים, כי גרים היינו בארצם, ועוד ועוד.

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין 'החפץ חיים' זיע"א, דרש מוסר השכל ממצות 'הקם תקים עמו', כפי שלמדו חז"ל שאם בעל החמור התישב והוא מצוה על ההלך שנקלע בדרכו ואומר לו "הואיל ועליך מצוה לפרק פרק", אזי הדין הוא שהוא פטור מלפרק, לפי שהמצוה המוטלת היא לפרק ביחד עם בעל החמור. ומכאן שאם האדם מצפה לעזר מן שמיא, עליו לעשות השתדלות כל שהיא, לא לשבת מן הצד ולצפות כיצד יפל דבר. עליך לפעל, להתאמץ כמדת 'כלתך ומכאן והלאה יש לצפות לעזרה מגבוה. כך הוא בענינים רוחניים; אדם לא יכול להתפלל לה' יתברך "נצר לשוני מרע", אם הוא עצמו אינו נשמר מדבורי לשון הרע. הקדוש ברוך הוא מוכן לבוא לעזרתנו, אך התנאי הוא שהאדם יבוא להטהר ויפעל פעולות כאלו ואחרות, ואז בודאי יסיעו לו מן שמיא.

ומפרסמת היא אמרתו של הבעל שם טוב הקדוש, שנשמת האדם יורדת לעולם הזה וחייה במשך שבועים או שמונים כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט שנה ברוחניות.

והוסיף הגר"י זילברשטין שליט"א, שכאשר האדם עושה את רצון בוראו ומיטיב לחברו, ובודאי שאינו פוגע בו, אין לו לחשש מהפסדים. אין דבר משתלם יותר מאשר קיום רצונו של הבורא יתברך, ואם הוא צנוה וזהירנו לשמר על כבודו של הזולת, ולהשתדל שלא להזיק לו, מי שעושה כך לעולם הוא לא יזקק. למדנו שיש לנו שתי דברים עקריים לעבד בחדש הזה - אלול, לצאת למלחמת היצר, ועבודה על המדות בעקר בבין אדם לחברו. וישמע החכם ויוסף לקח.

"שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך..."

(כ"ב, ז) - מענייני שלוח הקן

כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פמ"ח): טעם שלוח הקן ואתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, להזהיר שלא ישחט הבן בעיני האם, כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמה על בניה, כי אהבת האם לפרי בטנה איננה נמשכת אחרי השכל והדבור, אלא באה מהמחשבה המצויה בבהמה כאשר היא באדם. וכן העתיק הרמב"ם בשם הרמב"ם וביחוד מצוה תקמ"ה.

”כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה...” (כ”א, י) – מִלְחַמַּת הַיָּצָר

כְּשֶׁהֶאָדָם מֵבִין שֶׁהוּא הֵגִיעַ לַעֲלֹלָם הַזֶּה לַמִּלְחָמָה נֶגֶד יָצָר הָרַע אֲזִי יוֹתֵר קָל לוֹ גַּם לִנְצַח, שֶׁהָרִי אֶחָד הַגּוֹרְמִים הַמַּכְרִיעִים בַּמִּלְחָמָה זֶה הַהִפְתָּעָה כְּשֶׁהַאֲוִיב לֹא מוֹכֵן, וְלִכְּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לָנוּ בַּפָּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁנִּשְׁפָּטָנוּ לְאֹוִיר הָעוֹלָם הַמְטָרָה הִיא מִלְחָמָה עִם הַאֲוִיב הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר שְׂקִים, הֲלֹא הוּא הַיָּצָר הָרַע, וְכִמּוֹ שֶׁמוֹבָא בַּמִּשְׁנָה (אֲבוֹת פ”ד מ”א) אֵיזָהוּ גְבוּרָה? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצָרוֹ, שֶׁזֶה הַגְּבוּרָה מִכָּל הַגְּבוּרוֹת שֵׁשׁ, וְאֵין גְּבוּרָה גְּדוּלָּה מִזֹּאת.

וְאִפְלוּ יוֹסֵף הַצַּדִּיק אוֹמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיע”א, לֹא נֶאֱמַר עָלָיו ‘צַדִּיק’ אֲלָא רַק אַחֵר שֶׁהוּא נֶצַח בַּמִּלְחָמָה נֶגֶד אִשֶּׁת פּוֹטִיפָר, וְכָל הַגְּדֻלָּה וְהַתּוֹרָה שֶׁהֶאָדָם זֹכֶה לָהּ זֶה רַק כְּשֶׁהוּא מֵתַגְבֵּר עַל יָצָרוֹ הָרָעִים.

מַעֲשֵׂה גְבוּרָה עֲשִׂיר שֶׁהִיא יָרָא שָׁמַיִם גְּדוֹל וְנִדְבָן מֵאִין כְּמוֹהוּ וְשִׁמּוֹ רַבִּי דִּנְיָאֵל, וְהַחֲזִיק כּוֹלֵל אֲבָרָכִים שֶׁלְמָדוֹ מִבֶּקֶר עַד עֶרֶב, וְאֵת כָּל הַמִּשְׁכּוּרוֹת הָיָה מְשַׁלֵּם בְּעֶצְמוֹ, וּבְכוֹלֵל הַזֶּה הָיָה אֲבָרָךְ אֶחָד שֶׁהִיא מִתְמִיד גְּדוֹל וְהִיא מַגִּיעַ מִקֶּדֶם בִּבְקָר וְחוֹזֵר בְּשַׁעוֹת הַלַּיְלָה הַמְּאַחֲרוֹת, וְרַבִּי דִּנְיָאֵל מְאֹד אָהֵב אוֹתוֹ וְחֹבֵב אוֹתוֹ וְשִׁמַּח שֵׁשׁ לוֹ בְּכוֹלֵל כֵּךְ אֲבָרָךְ צַדִּיק, לְמִרְוֹת שֶׁהוּא לֹא הָיָה חָרִיף בְּשִׁכְלוֹ.

אֲלָא שֶׁהַיָּצָר הָרַע יוֹדֵעַ שֶׁהַיְּהוּדִי שְׁלוֹמֵד תּוֹרָה הוּא תָרִיס מִגֵּן כְּנֶגֶד כָּל הַפְּרַעֲנוּיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבּוֹא בְּעוֹלָם, וְהַכְּנִיס קִנְיָאָה בְּלֵב אֶחָד הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם, וְאוֹתוֹ אֶחָד לֹא יָכַל לְרָאוֹת אֶת הַחֲבִיבָה שֶׁרוֹחֵשׁ הָעֲשִׂיר לְאוֹתוֹ אֲבָרָךְ, וְרַקֵּם תַּכְנִית שְׁטֵנִית נֶגֶדוֹ, וְהִלָּךְ לְמִשְׁרַתָּה הָעֲרִבְיָה שֶׁהִיָּתָה שׁוֹטְפֶת אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ כָּל בֶּקֶר וְגַם אֶת בֵּיתוֹ שֶׁל הָעֲשִׂיר, וְאָמַר לָהּ שֶׁתְּבּוֹא מִקֶּדֶם בִּבְקָר כְּשֶׁהֶאָבָרָךְ הַזֶּה נִמְצָא לְבָד, תַּעֲלִיל עָלָיו עֲלִילָה כַּעֲיֵן אִשֶּׁת פּוֹטִיפָר וּבַעֲבוּר זֶה נָתַן לָהּ סָכּוּם כֶּסֶף גְּדוֹל.

וּבְשַׁעוֹת הַבֶּקֶר הָאֲבָרָךְ הַמִּתְמִיד הֵגִיעַ לְלִמּוּדוֹ וְכָל הַסְפָּרִים לִידוֹ, וְהִנֵּה הֵגִיעָה הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְשֹׁטֵף, וְאַחֲרֵי כֵּךְ דַּקּוֹת הַקִּימָה צַעֲקוֹת עַל הַעֲלִילָה הַשְּׁפִילָה, וְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁנָּתַן לָהּ אֶת הַכֶּסֶף חֲפָה כָּבֵד לְמִטָּה וְקָרָא לְעוֹד אֲנָשִׁים שֶׁיְּבּוֹאוּ לְרָאוֹת וְנַעֲשֶׂה מִהוֹמָה גְּדוּלָּה. וְהִלְכוּ כָּלֵם לְבֵית הָעֲשִׂיר רַבִּי דִּנְיָאֵל, וְסִפְרוּ לוֹ עַל הָאֲבָרָךְ הַמִּתְמִיד מִה שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת וְלֹא רָאוּי לְהַשְׁאִירוֹ בְּהִיכָל ה’ עִם מַעֲשִׂים מְלַעְרִים שֶׁכָּאֵלוּ, אָמַר לָהֶם רַבִּי דִּנְיָאֵל, כָּל אֶחָד יֵלֵךְ לְמִקְוָמוֹ וְאֵנִי אֲבָדֵק אֶת הָעֵנִי, וּבִינְתָיִם הָאֲבָרָךְ יוֹשֵׁב וְלֹמֵד לְמִרְוֹת שִׁדְעָה מִכָּל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה הָעֲדִידִי לְהַתְעַלֵּם וְשַׁקֵּעַ בַּתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה. וְרַבִּי דִּנְיָאֵל הֵגִיעַ לְכוֹלֵל וְעַמֵּד עַל הַתְּבָה וְהִסְתַּכַּל בְּעֵינָיו הַבּוֹחֶנֶת עַל הָאֲבָרָךְ הַמִּתְמִיד בְּמִשְׁךְ חֲצִי שָׁעָה רְצוּפָה, וְאַחֵר כֵּךְ נָתַן דְּפִיקָה קֵלָה עַל הַתְּבָה וְאָמַר הָאֲבָרָךְ הַזֶּה צַדִּיק אֱמֵתִי וְכָל הָעֵנִי זֶה סֵתֵם שֶׁקֶר וְיִמִּי שֶׁיַּעֲזוּ לְדַבֵּר עוֹד בְּעֵנֵי זֶה שֶׁאֵין מִקְוָמוֹ בְּכוֹלֵל!

וְאַחֵר כֵּךְ אָמַר רַבִּי דִּנְיָאֵל לְמִשְׁרַתָּה שֶׁהִיא מִפְטָרָה וְשִׁתְחַפֵּשׁ לָהּ עֲבוּדָה אַחֲרָת, וְכִשְׁנִגְמַר לָהּ הַכֶּסֶף שֶׁהִבִּיאָ לָהּ אוֹתוֹ אָדָם, הִיא בָּאָה לְאֲבָרָךְ הַמִּתְמִיד וְסִפְרָה לוֹ אֶת הָאֱמֶת הַמֶּרָה וְאָמְרָה לוֹ שֶׁהִיא מוֹכֶנֶה לְעַמֵּד וּלְפָרֶסֶם אֶת כָּל הַעֲלִילָה שֶׁפְּלוּנִי רָקֵם נֶגֶדוֹ רַק שִׁדְבֵר עִם הָעֲשִׂיר שִׁיחֲזִיר אוֹתוֹ לְעִבּוּדָה.

וְכֵּן שֶׁקֶרָה הַחֲלָה מִלְחָמָה בִּקְרִיב בַּתּוֹךְ לְבֹו לְהַחֲזִיר לְעֶצְמוֹ אֶת שְׁמוֹ הַטּוֹב וְלִקְדֵם בְּאוֹתוֹ אָדָם, אֲךָ מִצַּד שֵׁנִי יֵהִי כָּאֵן חֲלוּל ה’ שִׁיְהוּדִי כֵּךְ מוֹכֵן לַעֲשׂוֹת לַיְּהוּדִי, וְלְמִרְוֹת הַרְצוֹן הָעֵז שֶׁשְׁמוֹ הַטּוֹב יִתְפָּרֵס אֲמַר לְמִשְׁרַתָּה חֵס וְשְׁלוֹם אֵל תְּגַלִּי שׁוּם דְּבָר לְאִישׁ, וְאֵנִי אֲדַבֵּר עִם גְּבוּרָה אַחֵר שֶׁיִּקְבֵּל אוֹתָךְ לְעִבּוּדָה.

וְאֵכֵן כֵּךְ הָיָה, וּבְאוֹתוֹ רֵגַע שֶׁהֶאָבָרָךְ הַחֲלִיט לְוֹתֵר עַל כְּבוֹדוֹ לְמַעַן כְּבוֹד ה’ הוּא הִרְגִישׁ אֵיךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹתֵחַ לוֹ אֶת מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה וְהַבֵּינִן אֶת הַתּוֹרָה לְעַמְקָהּ, וְחִבֵּר סְפָרִים יְדוּעִים הַנִּקְרָאִים ‘שְׁדֵי חֲמַד’, הֲלֹא הוּא הַגָּאוֹן רַבִּי חֲזַקְיָהוּ מִדִּינִי, זִיע”א.

”מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר...” (כ”ג, כ”ד)

מוֹבָא בַּגְּמָרָא (בְּרִכוֹת ח.) בְּמַעֲרַבָא כִּי נִסָּב אֲנֵשׁ אֶתְתָּא, אָמַרִי לָהּ הֲכִי מִצָּא אוֹ מוֹצָא, ‘מִצָּא’ דְּכִתִּיב (מְשָׁלִי ח) ‘מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וְיִפְקֵר רָצוֹן מִה’; ‘מוֹצָא’ דְּכִתִּיב (קֹהֶלֶת ז) ‘וּמוֹצָא אֲנִי מִרְמָוֹת אֶת הָאִשָּׁה’. רֹאִים מִהֶגְמָרָא שֶׁאִשָּׁה רָעָה נִקְרָאת ‘מוֹצָא’, וּמוֹבָא בַּגְּמָרָא (שִׁבְתָּ ל”ב) תִּנְיָא רַבִּי נֶתָן אוֹמֵר, בְּעוֹן נְדָרִים מִתָּה אִשָּׁה שֶׁל אָדָם, שְׁנֵאֲמַר (מְשָׁלִי כ”ב) ‘אִם אֵין לָךְ לְשֹׁלֵם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ’, אִם כֵּן אִם יֵשׁ לָאָדָם אִשָּׁה רָעָה, יֵשׁ לוֹ עֲצָה לְהִתְפַּטֵּר מִמֶּנָּה - “שִׁינְדֵר נִדֵּר וְלֹא יִקְיָמֵר”.

וְשִׁמְעִתִּי בְּדֶרֶךְ צַחוּת: שֶׁזֶה הַזִּהְרָה הַתּוֹרָה ‘מוֹצָא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר’ - ‘מוֹצָא’ - אִפְלוּ אִם יֵשׁ לָךְ בְּבִית ‘מוֹצָא’ דִּהְיָנוּ אִשָּׁה רָעָה - גַּם שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר, שֶׁאֵין לָךְ הֵתֵר לְעִבֹר עַל נְדָרִים (כֵּךְ שִׁמְעִתִּי מִרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ פִּינֵק שְׁלִיט”א).

וְהִנֵּה הַחֲזִי”א (פֶּתַח עֵינַיִם’ רֵאשׁ הַשָּׁנָה ו.) כְּתַב: שִׁמְעִתִּי מִהֶרֶב עִיר וְקִדְיֵשׁ כְּמִהַר”ר גְּדֻלָּה חַיִּין ז”ל מִה שֶׁאָמְרוּ ‘בְּעוֹן נְדָרִים אִשֶּׁתוֹ מִתָּה’, וְיִמִּי שֵׁשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה נֹדֵד וְאִינוּ מְקִיִּם כְּדִי שִׁתְּמוֹת אִשֶּׁתוֹ - הוּא טָפֵשׁ, שִׁמְעִתִּי אִשֶּׁתוֹ הוּא לַעֲנֹשׁ, וְלֹא לַעֲשׂוֹת לוֹ נַחַת רוּחַ, וְעַל זֶה אָמַר הַכְּתוּב ‘אִם אֵין לָךְ לְשֹׁלֵם’ פְּרוּשׁ - שְׁעִשִּׂיתָ זֶה כְּדִי שִׁתְּמוֹת אִשֶּׁתְּךָ, וְעַל זֶה אֲנִי אוֹמֵר ‘לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ’ לַעֲשׂוֹת לָךְ נַחַת רוּחַ, אֲדַרְבֵּה הוּא צָרִיד לְהַעֲנֹשׁ בְּעוֹן נְדָרִים, וְיַעֲנֹשׁ בְּעֹנֶשׁ אַחֵר, וְאִשֶּׁתוֹ תַּחֲיָה.

וְיֹדֵעַ הַמַּעֲשֵׂה הַנִּפְלָא שֶׁהִיא אֲצֵל רַבִּי שְׁלוֹם מִקְמִינְקָא זצ”ל, שֶׁהֵגִיעַ פַּעַם יְהוּדִי עֲשִׂיר קִמְצוֹן אֶחָד, וְהַתְּאֵוֹנֵן בְּפָנָיו שֶׁהָיוֹת וְאִשֶּׁתוֹ מִמְרַת אֶת חַיִּין, לִכְּן מִבְּקֵשׁ שֶׁהֶרֶב יִקְלָלָהּ שִׁתְּמוֹת. אָמַר לוֹ הַרְבֵּי שֵׁשׁ אֲסוּר לְקַלֵּל יְהוּדִי, וְהוּא לֹא שִׁבְתּוֹרָה, אֲךָ בְּכָל זֹאת יֵשׁ לִי עֲצָה עֲבוּרֶךְ: הִנֵּה אָמְרוּ חֲז”ל: בְּעוֹן נְדָרִים מִתָּה אִשֶּׁתוֹ, וְהִנֵּה כָּאֵן בְּעִיר נְצָרִים לְמִקְוָה, עַל כֵּן נִדּוּר נָא שֶׁהֶנֶךְ נֹתֵן סָכּוּם כֶּסֶף גְּדוֹל עֲבוּר בְּנִית הַמִּקְוָה, וְהָרִי לֹא תֵאָבֶה לְשֹׁלֵם, וְכֵךְ תַּעֲשֶׂה בְּקִשְׁתְּךָ. עֲבֹר זְמַן וְהִלָּה בָּא שׁוֹב לְרַבִּי שְׁלוֹם בְּאָמְרוֹ רַבִּי בִּינְתָיִם אֵין רֹאִים תּוֹצְאוֹת... אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁלוֹם: הִנֵּה כְּתוּב ‘בְּעוֹן נְדָרִים מִתָּה אִשֶּׁתוֹ’, וְצָרִיכָה לְהִיטֵר בְּגִידֵי ‘אִשָּׁה’, וְאֵלוֹ אִתָּה אֵינְךָ מִתְּנַהֵג עִמָּה כְּמוֹ כֵּן, אֲלָא מִתְּקוּטֵט עִמָּה. רָאָה לְחִיּוֹת עִמָּה בְּטוֹב, וְכֵךְ תּוֹכַל לְהַתְּמַלֵּא מִשְׁאֲלָתְךָ, חֲזֵר הִלָּה לְבֵיתוֹ וְהַתְּחִיל לְכַבֵּד אֶת אִשֶּׁתוֹ, הָאִשָּׁה הַתְּפִלָּאָה עַד מְאֹד מִה יוֹם מִיּוֹמִים, אֲךָ כֵּיּוֹן שֶׁרָאָתָה שֶׁהוּא נִהְיָ אָדָם חָדָשׁ, הַתְּחִילָה לְכַבֵּדוֹ כִּינְיָא וְכִינְיָאוֹת, וְכֵךְ נֹצְרָה בִּינְיָהֶם אֶהְבָּה וְאַחֲוָה שְׁלוֹם וְרַעוּת... וְיִהִי הַיּוֹם וּלְפָתַע נִפְלָה הָאִשָּׁה לְמִשְׁכָּב.

נִסְעָה הִלָּה שׁוֹב לְרַבִּי שְׁלוֹם, שֶׁהִנֵּה כַּעַת הוּא כְּבֵד חֵי עִמָּה בְּטוֹב וּבִנְעִימִים, וְעַתָּה מֵאִמְתָּה הַמִּחְלָה לְהַמִּיתָ! וּבְקֵשׁ שֶׁהֶרֶב יִתְפַּלֵּל שִׁתְּחִיָּה. עֲנֵה לוֹ רַבִּי שְׁלוֹם: הָרִי הַבְּטַחְתָּ מִקְוָה, וְאֵין מְנוּס כִּי אִם לִקְיָם נִדְרֶךְ, שֶׁ‘בְּעוֹן נְדָרִים הָאִשָּׁה מִתָּה’... וְהִכְרַח הִלָּה לְהִבְיָא מַעוֹת לְמִקְוָה, וְחֲזָרָה אִשֶּׁתוֹ לְאִיתָנָה...

וְהַדְּבָרִי חַיִּים’ הַפְּלִיא מְאֹד סְפוּר זֶה, וְאָמַר שֶׁרַק אָדָם חָכֵם כְּרַבִּי שְׁלוֹם מִקְמִינְקָא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעֶצֶה אַחַת שְׁנֵי דְבָרִים, לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם בְּבֵית, וְגַם לְהוֹצִיא כֶּסֶף לְמִקְוָה מִעֲשִׂיר קִמְצוֹן.

[מַעֲדָנִי אֲשֶׁר]

וידוע שכל גדולי ישראל מאוד הקפידו במצות "ביומו תתן שכרו" ואף פרסמו זאת ברבים, ולהפך נזהרו מאוד מאוד חלילה מלהלן פעלת שכיר. ועתה קוראים יקרים נביא כמה ספורים בנושא חשוב זה.

על האר"י הקדוש
מספר (בספר 'מדות טיש') שמעולם לא היה עומד בתפלת מנחה בערב של יום טרם פרע את שכר האמנים, וכאשר לא היה

בידו לשלם היה מאחר את תפלת מנחה אף לאחר השקיעה כי היה אומר איך אשא פני בתפלה ועדין לא קימתי מצוה זו.

ה'פרי מגדים' קנה פעם חליפה חדשה מכיון שהיה לומד עד שעה מאחרת בלילה וכל רגע היה יקר בעיניו מפני, השאיר הגאון ביד אשתו הרבנית סכום כסף לצורך תשלום שכר העבודה לחיט, ברגע שהלה יביא את הבגד המוכן. בבואו הביתה באישון לילה, והרבנית כבר עלתה על יצועה לישון, הבחין בחליפה החדשה שהיתה מנחת על השלחן. ה'פרי מגדים' חשש, שמא היא עדין לא שלמה לחיט את שכרו ויש בזה משום אסור דאורייתא - "לא תלין פעלת שכיר", וגם אסור לחיט שהכשילו, אף את זוגתו הרבנית לא רצה להעיר משנתה כדי לשאל אותה, מתוך דרך ארץ. סגר, אפוא, את הדלת אחרי ויצא בחשכת הלילה לחפש את החיט, שבודאי ער הוא. כשמצא את בית החיט, רעד הלה בכל איבריו מלב התרגשות, וכי מה עושה רבנו בביתי, בשעה כה מאחרת? הרגיעו הגאון והסביר לו את החשש שכרסם בלבו, ופניו אורו בשמעו מפי החיט שהרבנית פרעה לו כבר את שכרו (מתוך הספר 'בסוד ישרים ועדה').

אשתו של רבי יהושע ליב דיסקין הזמינה סבל כדי להעביר משא כבד לביתה. היא שלמה לו את דמי ההובלה והסבל הלך לדרך. המהר"ל ראה את החבילה בביתו, ולשאלתו אמרה לו הרבנית את הסכום ששלמה עבור ההובלה. הרב מצא לנכון שדרוש תשלום גבוה יותר ממה ששלמה הרבנית. הוא הזדרז מיד, הוציא את העדף ושגר אותו לסבל באמצעות שליח. היה זה מאחר בלילה, השליח יצא וחפש באישון לילה את ביתו של הסבל. לאחר עמל רב מצא את ביתו, ושלם לו את יתרת הסכום (ספר 'עמוד אש').

ספרה בתו של ה'חפץ חיים' שפעם בחרף העיר אותה אביה בחצות הלילה ובקש ממנה ללכת איתו לחיט, כדי לשלם לו את שכר פעלתו, היות והוא שכח לשלם לו בערב.

בית החיט עמד בקצה העיר, הקר היה גדול וה'חפץ חיים' הוסיף בלכתו עם בתו: אין דבר, הכל כדאי ורק לא לעבר על לאו של תורה (קנטרס עמוד החסד).

מעשה בבעל ה'שדי חמד', שנתן את נעליו לתקון אצל הסנדלר, וכשהחזיר לו הסנדלר את נעליו המתקנות, ראה שהרב מוציא שטר בן רובל אחד כאשר שכר עבודתו הגיע בסוף הכל לחמש אגורות, ואמר לו שיבא למחרת לקבל את שכרו, ענה לו ה'שדי חמד', התורה אמרה "לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר" ואם יש לי יותר מכדי שכרו ואין מי שיפרט לי בשעה כה מאחרת, וכי בשביל זה צריך השכיר לסבל...?

על רבי אהרן מפעלז מספר שהיה מקפיד בענין זה גם אצל נכרי שעבד אצלו, מספק שמא קימת מצוה זו אצל נכרי.

"ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא" (כ"ד, ט"ו) -

בחשיבות מצות ביומו תתן שכרו - ספורים

בפרשתנו ישנן מצוות רבות העוסקות בעניני תקון המדות שבין אדם לחברו, ואחת מהן היא מצות תשלום שכר שכיר בזמנו שנאמר "ביומו תתן שכרו".

ואומר הרמב"ן וטעם ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש. על דרך הפשט באור ממה שנאמר בתורה (ויקרא י"ט, ג') 'לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר', כי דרך הכתובים לדבר בהנהגה לשכר הפועל ביום אחד ולערב הוא יוצא טרם בא השמש, ויצוה הכתוב לפרעו ביומו בהשלים מלאכתו מיד ושלם תבוא עליו השמש כדי שיקנה בשכרו לו ולאשתו ולבניו מה שיאכלו בלילה כי עני הוא כרבי הנשכרים, ואל השכר הזה הוא נושא נפשו שיקנה בו מזון להחיות נפשו. ילמד אותנו בכאן כי מה שאמר בתורה 'לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר' הפונה בו שתפרענו ביומו שאם לא תפרענו בצאתו ממלאכתו מיד, הנה ילך לביתו וישאר שכרו אתה עד בקר וימות הוא ברעב בלילה וכן כי 'הוא כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב' (שמות כ"ב, כ"ו).

ואומרים רבותינו הראשונים (מובא ברא"ה - רבי אהרן הלוי) שמצוה זו היא מצוה לקיום נפשו של הפועל כי אליה הוא נושא את נפשו להתפרנס בשביל לחיות, ואם מאחר לשלם הרי הוא כאלו נוטל ממנו נפשו וכמבאר בגמרא בבבא מציעא. והזהר הקדוש כתב שמכיון שהמזלזל במצוה זו הרי הוא כנוטל נפשו של הפועל ממילא על ידי זה חלילה וחס מתמעטים ימיו של בעל הבית וכל הזמנים והטובות שנגזרו עליו נמחקים ממנו וגורם מיתה לעצמו רחמנא לצלן, וזה מלבד מה שעובר בזה על חמשה לאוין, ובגמרא בסנהדרין איתא שגם נכסי המאחר יורדים לטמיון. במצוות אלו מרביות ההלכות, ומובא בספר 'אהבת חסד' לחפץ חיים' שהרחיב בזה בפתיחה לשכר שכיר, וכתב שם שמצוה זו היא גם באחד שהבטיח לילד פרס או סכריה על איזה מלאכה או עזרה שיעשה בשבילו ולא נתן הכסף בזמנו עובר על כל החמשה לאוין, וגם מי שאין לו כסף מכרח וחיב לקחת הלואה בשביל לשלם החוב הזה כדי שלא יעבר על אסורים חמורים אלו, ותלמידי האר"י כתבו שהמקום מצוה זו זוכה שתשפן בגופו נפש קדושה כעין הנשמה יתרה שיש לאדם בשבת.

וכך אמר ה'חפץ חיים': החכם עושה מעפר לזהב, ולעצמו הטפש עושה מזזהב לעפר, והנמשל הוא שכל יהודי הבררה בידו או שמכל הפעלות הפשוטות שעושה, לעשות מהם מעשה מצוה, או לעשות אפילו את המצוות לכלום. ולדגמא בולטת כלם משלמים לעגלון או לנהג דמי נסיעה והנה מי שהתבונן בזה שהוא מקים עכשו מצוה של 'ביומו תתן שכרו', קים בשלמות מצוה מפרשת מן התורה, ומי שלא התבונן אלא שלם בגלל שקף החק שצריך לשלם, הרי זה בגדר מצוה יבשה, וחבל מאוד שבשביל חסרון התבוננות יפסיד לעצמו מצוות מפרשות מן התורה.

ועוד כתוב בספר 'אהבת חסד' (ח"ב פכ"א): מה טוב לאדם שירגיל את עצמו שבשעה שעושה מצוה שיש לה שרש מן התורה כגון שמשלם פעלת שכיר בזמנו שמקיים בזה המצוה ביומו תתן שכרו, וכל כיוצא בזה מה טוב הוא שיכונן בעת הפעלה לקיים המצוות עשה שלה, שאז נעשית המצוה בגדל השלמות וכו' ויתקדש על ידי זה לה', וזהו שכתוב למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם, והיינו שהוא עושה אותם בעבור שהם מצוות ה'.

"כ"א, י) - והקשר לחדש אלול

בדרך כלל פרשת כי תצא יוצאת בתחלת חדש אלול ולכן התורה רמזה ליהודי כשמגיע שלושים יום של חדש אלול שזה גימטריה "כ"א, י) אזי זה הזמן שתצא למלחמה כי הכל הולך אחר החתום, והחדש שחותם את השנה הוא חדש אלול. ולכן בחדש זה מרבית בצדקה ובמעשים טובים, והמלה אלול כידוע זה ראשי תבות "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), שצריך האדם לתן את כל האני שלו לדודו שזה הקדוש ברוך הוא.

בפרשתנו ישנן 75 מצוות עשה ולא תעשה, כשרב המצוות הם בענינים שבבין אדם לחברו - זהירות בכבוד הזולת.

בדבר זה מצינו אצל כל גדולי ישראל הקפדה ורגישות יתרה ונביא להלן כמה ספורים קצרים מגדולי ישראל על גדל רגישותם לכבוד הזולת: כאשר בני ביתו של הרב אלישיב פנו אליו בשאלה מפני מה הוא מותיר בביתו את כל הספרים הרבים שאינם חלק מסדר למודו השיב רבנו כי הוא חושש שמא אי מי ממחברי הספרים יזמן לביתו וכאשר יוכח כי הספר אותו הקדיש לו אינו נמצא בין ספריו הוא עלול להפגע, בשל כך נגדש הבית לעיפה במאות ספרים שונים מפרי מחברי זמננו שרלבנו לא היה כלל פנאי לעיין בהם. כל זאת בשל הזהירות שלא לפגוע חלילה באדם.

בארוע נכבד שהיה אמור לנאום ה'פני מנחם', האיש הנכבד שנאם לפניו בכנוס מסים נכשל בלשונו ולא היתה דרשתו שגורה בפיו כהגן. כאשר קם ה'פני מנחם' אחריו לשאת את נאום הכבוד לא אבה לגרם חלישות הדעת לקודמו פתח אפוא בכמה מלים מהססות בעודו מפשפש בכיסו כמחפש אחר הדף שהכין בו את נאומו. בחלוף רגעים מבישים התנצל בפני הצבור כי מבחין עתה שאבד לו הפתק ועל כן הסתפק באמירת 'וארט' מזכרוננו ובזה סים את הדרשה. לאחר מכן תמהו בפניו למה מנע טוב הרי דרשתו היתה אמורה לעסק בהתחזקות והתעלות בעבודת ה' והשיב אי אפשר להתעלות בעבודת ה' על חשבון הזולת.

רבי בן ציון אבא שאול היה טורח רבות שחלילה לא יצטער שום אדם בסבתו. עורך ספריו רבי ציון עמר ספר שבימי מחלתו של רבי בן ציון הרופא אסר עליו להתענות. והנה ביום התענית ספר תלמידו באתי לרבי בן ציון לדבר עמו על ספריו, תוך כדי שיחה הגישה הרבנית כוס שתיה לרבי בן ציון הרב סרב לקחת. תממה הרבנית ואמרה הלא אתה חייב לשותות בפקדת הרופא, ענה הרב בודאי אך אשתה אחר כך, כי רבי בן ציון לא היה מסגל לשותות בפני מי שצם.

בעל התניא הגיע פעם בשעת לילה מאחרת לרבו, המגיד ממזריטש, והדלת היתה נעולה. הקיש בעל התניא על הדלת ונענה על ידי המגיד: "מי שם?" "אני!" - ענה בעל התניא.

שוב הגיעה השאלה: "מי שם?" "אני!"

כך חזר על עצמו הדבר כמה פעמים. וכשנפתחה הדלת ונכנס בעל התניא פנימה, חש שיחסו של המגיד אליו שונה מתמול שלשום וגם אינו מאיר פניו אליו כתמיד, אך לא ידע לפרש על מה ולמה. הגיע זמן הפרדה. נפרד בעל התניא לשלום מרבו ועשה דרכו לאיזו אכסניה למנוחה. הצטנף בפנתו ושקע בעולמות טמירים. לפתע רעש ומהומה, גנבה ארעה באכסניה וסכום כסף גדול נעלם. חשד הבעלים נפל על 'בעל התניא' שישב מצנף בפנה, אך כמובן שהוא הכחיש מכל וכל.

אך ההמון הגועש לא נח. נשאוהו והשכיבוהו על השלחן והחלו להכותו מכות נמרצות כדי שיודה במעשה הגנבה, ותוך כדי ההכאה הם קוראים לעברו: "תודה שאתה הגנב!" והוא עונה וצועק: "לא אני! לא אני!" עד שהניחוהו.

כיון שראה שדברים בגו, חזר לרבו המגיד וספר לו כל אשר ארע לו. ענה ואמר לו המגיד: "כשפקדת את ביתי ושאלת מי שם, ענית 'אני'. היאך העזת לומר 'אני'? רק הקדוש ברוך הוא אומר 'אנכי', אך האדם?... ועתה ראה, היה עליך לכפר על כך, על כל פעם שאמרת 'אני' הצרכת לצעק 'לא אני!'"

תשובה וצדקה ותפלה

דורשי רשומות אמרו, ש"אלול" נוטריקון: "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" (דברים ד, ל), "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כ"ב).

והמתבונן יראה שרמזו בו תשובה ותפלה וצדקה, המעבירין את רע הגזרה. "אני לדודי ודודי לי" על ידי התשובה, "כי אם עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלקיכם" (ושעיה נ"ט, ב), וכמה מעלה התשובה, שאמש היה זה מבדל מה' אלוקי ישראל והיום הוא מדבק בהשכינה (רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ז), ויתקנים בו: "שובו אלי, ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז), "אני לדודי ודודי לי". "את לבבך ואת לבב זרעך" רומז לתפלה שהיא עבודה שבבל (תענית ב).

"איש לרעהו ומתנות לאביונים" רומז לצדקה, ובשלש אלו מעבירין את רע הגזרה.

שאלה: ידוע שאנשי מעשה היו נוהגים לבדק את המזוזות בחדש אלול מדי שנה, מה הסגלות הגדולות שיש במזוזה שכל כך הקפידו על כשרותה? תשובה: בסגלת הזהירות במצות מזוזה נאמרו דברים גדולים שהיא שומרת ממזיקין, ומצילה מכל חלי ושומרת משרפה, וידוע בשם רבי שמואל אבובי שהעיד שהיה להם סופר סת"ם אחד קדוש וטהור והיתה שרפה גדולה בעיר ובכל מקום שהניח שם הסופר מזוזה, לא שלטה בו השלהבת.

וכן ידוע שזו סגלה גדולה לאריכות ימים שהרי מיד אחרי הצווי של 'וכתבתם על מזוזות ביתך' מבטיחה התורה 'למען יאריכו' מיכס' ולכן הקפידו מאוד ונזהרו בכשרות המזוזות כדי לזכות בכל הברכות והשמירות הללו.

בברכת התורה

"לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון" [משלי ט"ז, א]

לעילוי נשמת מ"ר אבי: יעקב בן רחל ועדוק: מ"ר הראש"ל הרב עובדיה יוסף זצ"ל מרת אימי: שרה-סרח בת שמחה ויוסף: הרב מאיר נסים בן כמסאנה מרכוס מרדכי בן רבקה ויוסף: דינה בת שרה: הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל נפתלי בן רחל: אברהם בן שמחה: גורלי בן שמחה: יעקב ישראל בן גלית רבי מאיר בן אשר: יוסף חיים בן לאה: יהודה בן טובה: בן ציון קליין שלמה בן זוהרה: יעקב בן סאלם: חיים בן דוד ורחל: אפרים בן מרדכי אשר מסעוד בן זוהרה: רחמים בן אחור אברהם: רפאל בן תמו אפרים בן ציון ורבקה: עופר בן יחיא: דוד (רנ"ה) בן שמחה: מרדכי בן אסנת משה אהרן בן מאיר יצחק: מאיר בן שמחה: שמעון בן רחל בן זינו שמחה בת סרח: יפה נדרה בת נעמה: רחל בת שמשון: דליה בת חיים הגר בת אהרן והרטה: כותן בת חביבה: אהובה (דייז) בת טובה רחל בת חנה: חנינה בת כמיסה: ורד בת אידה: חנה בת אביבה וראובן שושנה נוואל בת שדרה: רבקה בת רחל: מורבריד אסנת בת מרים

להצלחה: אליעד יעקב, הדס-הודיה, תמר, יעל, מיכל שרה בני פאולה: בנימין בן צילה גילי בלומנר, אלעזר בן שמחה, יצחק בן גיטי

זיווג הגור: אליעד יעקב בן פאולה: יצחק בן חיה: אליהו בן אילנה: רחלי בת זהבה עדינה בת שמחה: בתיה בת אסתר: דרר ברטה רוני אילית בנות כרמית נעמה בת אסתר: תמר בת פאולה: אריק בן חיה: שלי בת חיה

לרפואה:

אהרון בן רחל: משה בן רחל: אהרון בן מרים מנחם בן עליזה: שמעון בן רחל: אברהם בן אנט עזר בן גר: גולן בן דינה: אסתר בת שושנה אורטל בת גלית: ויקטוריה בת שרה: זולית בת חנה פאולה בת דינה: גלית בת חת: מרים קרן בת רבקה אילנה בת ציפורה: אסתר בת שלומית רחל בת נוארה: רות בת לינה: נורית בת רחל לימור הודיה, ושורנה בנות תורן יפה

לזרע של קימה:

יהודה יחזקאל יוסף בן רחל מרים נפתלי שלמה בן לאה: ליאור בן דינה שושנה ריחל בת מינה: שירה בת שושנה שמחה צביה בת רחל: יובל בן שלומית רחל בת חיה: לאה רחל בת איריס: טריק בת מלמס ויקטוריה תקוה בת רינה: דניאלה בת עופרה מאיר יעקב בן רחל: הילה בת ישראלה מירי בת סוזן: יחיים יוסף בן איריס: סהרה בת שאהין

להזמנות, להקדשות ולתרומות במייל:

Ronbarina@gmail.com

מצוה לתרום מכספי מעשר לזיכוי הרבים